

ERFGOED IN VENLO

DOELTREFFENDHEID EN DOELMATIGHEID VAN HET ERFGOEDBELEID IN DE GEMEENTE VENLO

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	3
	Introductie	3
	Wettelijk kader	3
	Onderzoeksvragen	4
	Methodiek en meetbaarheid	5
2	ORGANISATIE VAN HET ERFGOED	8
	Intern	8
	Extern	9
3	OMGEVINGSWET	10
4	HET BELEID	12
	Themalijnen	13
	Themalijn overschrijdende plannen	14
5	DE UITVOERING	20
	Themalijnen	20
	Themalijn overschrijdende plannen	23
6	MONITORING EN RESULTATEN	26
7	DOELTREFFENDHEID	27
8	DOELMATIGHEID	29
9	CONCLUSIES	31
10	AANBEVELINGEN	32
11	ONDERZOCHE DOCUMENTATIE	33
12	GEÏNTERVIEWDE PERSONEN	35

1 INLEIDING

Introductie

In artikel 213a van de Gemeentewet is bepaald dat het college van B&W periodiek opdracht geeft onderzoek uit te voeren naar de doelmatigheid en doeltreffendheid van het door hem gevoerde bestuur.¹ De gemeente Venlo heeft in het onderzoeksplan 2022 opgenomen dat er in 2022 een 213a-onderzoek zal worden uitgevoerd naar de doeltreffendheid en doelmatigheid van het erfgoedbeleid. Het onderzoek heeft daarmee het karakter van een zelfreflectie.

Erfgoed is een breed beleidsterrein met veel verschillende onderdelen en aspecten. Het erfgoedbeleid bestaat zowel uit materieel erfgoed (monumenten, stads- en dorpsgezichten, panden, etc.) als uit immaterieel erfgoed (de verhalen en tradities van Venlo). De gemeente Venlo heeft de ambitie om erfgoed te gebruiken als middel om mensen te enthousiasmeren voor en te binden aan Venlo. Erfgoed is daarmee dus een belangrijk onderdeel van de aantrekkelijkheid van de stad, zowel als vestigingsfactor voor nieuwe bedrijvigheid, als voor nieuwe inwoners en bezoekers. Om die reden zet de gemeente Venlo in op het zichtbaar maken van het in onze gemeente aanwezige erfgoed door onder andere de beleefbaarheid daarvan te vergroten.

Binnen het vigerende beleid ligt de focus op locaties, gebieden, thema's en verhaallijnen. Er zijn concrete onderwerpen benoemd: agrarisch, industrieel, religieus, militair, handel/vervoer met specifieke concentraties in diverse stadsdelen. Bijzondere aandacht gaat uit naar het stedelijk centrum (de historische binnenstad én het Kazerneterrein), de kern Arcen en Kloosterdorp Steyl. Daarnaast zijn er in het buitengebied dertien aandachtsgebieden vastgesteld. De doelen moeten bereikt worden door meer in te zetten op partnerschap en een gedeelde verantwoordelijkheid. Burgers, bedrijven en instellingen worden geprikkeld om met ideeën te komen en waar mogelijk deze ideeën zelf uit te werken. De gemeente Venlo stimuleert en faciliteert dit.

Wettelijk kader

Het Venlose erfgoedbeleid ligt vast in de Erfgoedverordening Venlo 2010, diens opvolger de Erfgoedverordening Venlo 2021 en de Venlose Erfgoednota "Venlo maakt van erfgoed erfgoed 2017-2025."² Beide verordeningen zijn bij dit onderzoek betrokken omdat zij - gezamenlijk - de onderzochte periode bestrijken. Deze erfgoedverordeningen en -nota zijn gebaseerd op de Erfgoedwet.³ Deze wet geeft kaders voor de aanwijzing, bescherming, handhaving en het toezicht op Rijksmonumenten, beschermde cultuurgoederen en verzamelingen, ensembles, gemeentelijk erfgoed en provinciaal erfgoed. Vooral artikel

¹ Gemeentewet.

² Erfgoedverordening Venlo 2010; Erfgoedverordening Venlo 2021; Venlo maakt van erfgoed erfgoed 2017-2025.

³ Erfgoedwet 2016.

3.16 van de Erfgoedwet is relevant. Dit artikel stelt dat de gemeenteraad een erfgoedverordening vast *kan* stellen, dat deze verordening toeziet op het beheer en behoud van cultureel erfgoed in de gemeente en dat het college van burgemeesters en wethouders een gemeentelijk monumentenregister van aangewezen cultureel erfgoed bijhoudt.⁴ Ten slotte bevat de Erfgoedwet ook kaders voor de archeologische monumentenzorg. Dit betreft verwijzingen naar het verrichten van opgravingen, de certificering van instellingen, het eigendom en de opslag van archeologisch erfgoed en het beheer ervan in depots. Gemeenten hebben ook een hoofdrol in het archeologische stelsel en moeten archeologische (verwachtings-)waarden in bestemmingsplannen verankeren. Tot de inwerkingtreding van de Omgevingswet zijn bepalingen over de omgang met archeologie in de fysieke leefomgeving opgenomen in het Overgangsrecht in de Erfgoedwet.⁵

Naast de Erfgoedwet steunt het Venlose erfgoedbeleid op de nieuwe Omgevingswet. Deze wet is nog niet in werking getreden. De verwachte intredingsdatum is 1 januari 2024. Een van de doelen van deze wet is om de regels voor ruimtelijke ontwikkeling te vereenvoudigen en samen te voegen. Het Venlose erfgoedbeleid heeft met deze wet van doen door de overgang van het huidige ruimtelijke ordeningsstelsel naar omgevingsvisies en omgevingsplannen. Omgevingsplannen worden opgenomen in het nieuwe Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO). In het kader van de implementatie van de Omgevingswet is in dit onderzoek ook de vraag opgenomen of de gemeente Venlo – in het bijzonder gelet op erfgoed - klaar is voor de invoering van deze wet.⁶

De kaders voor de afgifte van omgevingsvergunningen zijn vastgesteld in de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht. Deze wet schetst kaders voor het uitreiken, aanvragen, beoordelen, advies, wijziging en intrekking van omgevingsvergunningen. Tevens geeft de wet een nadere toelichting op het voorbereiden van een omgevingsvergunning en de uitvoering van de handhaving.⁷ In de periode tot aan de invoering van de Omgevingswet zullen de corresponderende elementen uit de Monumentenwet 1988 de leidraad vormen voor het beleid.⁸

Onderzoeksvragen

Om het 213a-onderzoek gericht uit te voeren zijn er enkele onderzoeksvragen geformuleerd. De hoofdvraag van het onderzoek luidt:

Is de uitvoering van het door de Venlose gemeenteraad vastgestelde erfgoedbeleid doeltreffend en doelmatig?

⁴ Erfgoedwet, art. 3.16.

⁵ Erfgoedwet.

⁶ <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/omgevingswet>.

⁷ Wet algemene bepalingen omgevingsrecht.

⁸ Monumentenwet 1988.

Dit is de vraag die dit onderzoek tracht te beantwoorden. Om de vraag effectief te kunnen beantwoorden is deze opgedeeld in kleinere deelvragen. Deze luiden als volgt:

1. Is er sprake van een door de gemeenteraad vastgesteld erfgoedbeleid? Wat zijn de hierin opgenomen doelen?
2. Op welke wijze is het erfgoedbeleid vertaald naar de uitvoering en de organisatie?
3. Is het erfgoedbeleid voldoende toegespitst op alle aspecten van het erfgoed?
4. Zijn het monumentenregister en de erfgoedkaarten actueel en effectief?
5. Per 1 januari 2024 treedt de nieuwe Omgevingswet in werking. Is de gemeente Venlo klaar voor de invoering van deze nieuwe wet, specifiek gericht op het erfgoedbeleid?
6. In hoeverre is er sprake van een effectieve ondersteuning van erfgoedeigenaren?
7. Is de gemeente in het erfgoedbeleid effectief in de herbestemming en in het hergebruik van monumentaal erfgoed?
8. Hoe verhouden de door de gemeente Venlo ingezette middelen zich tot de beleidsmatige opgave?

Methodiek en meetbaarheid

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden is in eerste instantie gebruik gemaakt van deskresearch. Hiervoor zijn in de beginfase van het onderzoek onder andere beleidsnota's, verordeningen, begrotingen, beleidsbrieven, coalitieprogramma's en andere relevante beleidsstukken geraadpleegd. Daarnaast is er gebruik gemaakt van de archeologische beleidskaart. Deze beleidsstukken zijn vervolgens verzameld en op inhoud geanalyseerd. Daarnaast is bij het onderzoek de toekomstbestendigheid van het instrumentarium getest in de vorm van de invoering van de nieuwe Omgevingswet.

De analyse van de deskresearch heeft vervolgens geleid tot een aantal vragen en observaties die door middel van interviews zijn voorgelegd aan zowel intern als extern betrokkenen. Deze interviews hebben plaatsgevonden in de maanden juli tot en met oktober van 2022. De selectie voor de geïnterviewde personen is, op basis van de onderzochte documentatie, gemaakt door de onderzoekers zelf. De selectie is gemaakt op basis van de positie en betrokkenheid van de geïnterviewde personen. Hierbij is er aandacht geweest voor de verschillende interne betrokkenen als ook de verschillende wijzen waarop externe partijen betrokken kunnen zijn of te maken hebben met het Venlose erfgoedbeleid.

2 ORGANISATIE VAN HET ERFGOED

Intern

Het erfgoedbeleid wordt binnen de gemeente op verschillende niveaus behandeld. Op het niveau van het college wordt, nadat de raad de begroting of het beleid heeft vastgesteld, budget beschikbaar gesteld. Binnen het college is het de portefeuillehouder die de voortgang van de uitvoering bespreekt met de meest betrokken ambtenaren. Venlo kent een matrixstructuur. Dat wil zeggen een lijnorganisatie met programmatisch werken. Binnen de ambtelijke organisatie zijn het de programmamanagers die – vanuit hun opdrachtgevende rol – gaan over de waarom- en wat-vraag. Gemandateerd door de gemeentesecretaris zijn zij verantwoordelijk voor de programmering van de inhoudelijke opgaven en het aanbrengen van focus daarin. Het hoofd is – als teammanager – opdrachtnemer en zorgt ervoor dat de werkzaamheden worden voorbereid en uitgevoerd. Zij sturen degenen aan die uiteindelijk verantwoordelijk zijn voor de daadwerkelijke ontwikkeling en uitvoering van het beleid.

Medewerkers van het cluster erfgoed, binnen het team Wonen & Leven, zijn verantwoordelijk voor de directe uitvoering van de vragen die de programmamanagers en het hoofd hebben geformuleerd. Zij geven concrete invulling en uitvoering aan het erfgoedbeleid. Het cluster erfgoed bestaat uit drie beleidsadviseurs, één beleidsmedewerker en wordt ondersteund door één beleidsmedewerker. Twee beleidsadviseurs houden zich voornamelijk bezig met het archeologisch erfgoed, waar de andere beleidsadviseur en de beleidsmedewerker zich richten op het andere erfgoed. Per tweetal is één persoon verantwoordelijk voor de vergunningen en de andere praktische zaken en is één persoon verantwoordelijk voor de beleids- en planvorming.

Over het erfgoedbeleid hebben de verantwoordelijke programmamanagers en het hoofd – in dit geval het hoofd Wonen & Leven – periodiek overleg. Dit betreft zowel bilaterale overleggen als een overleg tussen het hoofd en de twee betrokken programmamanagers. Het overleg tussen het hoofd en de programmamanagers dient om de opdrachten van de programmamanagers te coördineren voordat ze richting het hoofd gaan. De programmamanagers hebben ook overleg binnen de programmaliijnen en enkele keren in het jaar ook programma breed. Overleg met medewerkers op individuele basis vindt zelden plaats, alleen bij bijzondere casussen.

Het cluster erfgoed overlegt onderling op wekelijkse basis. Hier schuift het hoofd eens in de vier à vijf weken bij aan. Hierbij bespreken het hoofd en haar medewerkers voornamelijk de actuele werkvoorraad. Individueel hebben de medewerkers vrijwel dagelijks inhoudelijk contact met het hoofd. Naast het clusteroverleg is er ook een wekelijkse werksessie. Het gehele cluster werkt dan samen op kantoor. Dit moment dient ook als overleg- en afstemmingsmoment.

Extern

De externe, bij erfgoed betrokken, partijen zijn over het algemeen zeer tevreden over de communicatie met het cluster erfgoed. Zij zijn van mening dat de doelstellingen helder zijn en door de gemeente Venlo op een juiste, voor hen navolgbare wijze worden gehanteerd. Bovendien hebben de externe partijen de indruk dat er altijd ruimte is voor eigen inbreng en door hen gewenste aanpassingen. Verder geven zij aan dat de samenwerking met de gemeente Venlo goed verloopt doordat zij, vaak vóór de start van het project, contact hebben met één of enkele betrokken medewerkers van het cluster erfgoed.

Aanvullend op deze bevindingen geven verschillende externe partijen aan dat zij een enkele keer het gevoel hebben dat de verschillende onderdelen van de gemeentelijke organisatie die betrokken zijn bij erfgoedprojecten niet op één lijn zitten. Zij geven daarbij aan de indruk te hebben dat verschillende organisatieonderdelen verschillende belangen hebben bij één project. Zo gaf een externe persoon aan dat hij recentelijk bij een erfgoedproject te maken had met het cluster stedenbouw dat A zei en de Adviescommissie Welstand en Erfgoed die B zei. Weliswaar is daar in zekere mate begrip voor, maar zij geven aan dat dit er een heel enkele keer toe leidt dat het ontbreekt aan een heldere lijn.

De betrokken medewerkers geven aan dat dit uiteraard niet gewenst is, maar tegelijkertijd geven zij aan zich voor te kunnen stellen dat de indruk gewekt wordt dat niet alle neuzen dezelfde kant op wijzen. Zij wijten dit aan tekorten in de interne communicatie tussen verschillende teams, maar er ook aan dat het beeld dat externe partners hebben soms onpraktisch of onrealistisch is. Persoonlijk contact met medewerkers van het cluster erfgoed kan dit ten dele ondervangen, maar tegelijkertijd schuilt hierin tegelijkertijd het gevaar dat er te veel lasten bij één persoon komen te liggen.

3 OMGEVINGSWET

De nieuwe Omgevingswet treedt per 1 januari 2023 in werking. Het Venlose erfgoedbeleid heeft met deze wet van doen door de overgang van het huidige ruimtelijke ordeningsstelsel naar omgevingsvisies en omgevingsplannen. Omgevingsplannen worden opgenomen in het nieuwe Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO). In het kader van de implementatie van de Omgevingswet is in dit onderzoek ook de vraag opgenomen of de gemeente Venlo – in het bijzonder gelet op erfgoed - klaar is voor de invoering van deze wet. Om tot een antwoord te komen is deze vraag voorgelegd tijdens de interviews met alle interne partijen. Gebaseerd op hun respons is de vraag beantwoord.

Het betreffende hoofd en de programmamanager zijn ervan overtuigd dat de gemeente Venlo, in het kader van het erfgoedbeleid, wat betreft de beleidsmatige voorbereiding klaar is voor de invoering van de nieuwe Omgevingswet. Recentelijk is intern vastgesteld dat de gemeente Venlo het hiervoor beschikbaar gestelde stappenplan van de VNG goed aanhoudt en goed op schema ligt. Dit laat onverlet de zorgen die er zijn wat betreft het tijdig gereed zijn van het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO). De verantwoordelijkheid daarvoor ligt echter niet bij de gemeente zelf, maar bij het Rijk. Ten tijde van de interviews was de doelstelling voor de implementatie voor de Omgevingswet nog 1 januari 2023. Nu de implementatie van de wet met een jaar is uitgesteld, is er meer ruimte om het digitaal systeem in orde te brengen.

Afgezien van de beleidsmatige inpassing en de digitale omgeving van de Omgevingswet dient de gemeente Venlo rekening te houden met erfgoed in de (nog op te stellen) omgevingsvisie en het nieuwe omgevingsplan. De specifieke invulling hiervan ligt bij de gemeente zelf. Om dit te testen is er in 2022 een pilot uitgevoerd door medewerkers van het cluster bestemmingsplannen uit het team Wonen en Leven. Hieruit bleek dat de gemeente Venlo de opname van erfgoed in omgevingsplannen goed geregeld heeft. Er is verder vastgesteld dat dit mogelijk leidt tot extra werkzaamheden, waar op dit moment nog onvoldoende capaciteit voor aanwezig is. Er kan dus spanning ontstaan wat betreft de verhouding tussen het detailniveau waarop er in de nabije toekomst gewerkt gaat worden en de beschikbare capaciteit. Hierin is nog niet voorzien.

De Omgevingswet schrijft voor dat plannen worden voorgelegd aan betrokkenen, meer in het bijzonder buurtbewoners. Uit de interviews is gebleken dat de gemeente Venlo dit op dit moment al vrijwel altijd doet. De gemeente lijkt daarmee dus voldoende voorbereid op en bekend met deze nieuwe situatie.

4 HET BELEID

Het Venlose erfgoed kent verschillende namen en vormen. De gemeente telt 474 monumenten bestaande uit 234 rijksmonumenten en 240 gemeentelijke monumenten. Een zestal rijksmonumenten betreft tevens ook een archeologisch monument. In de gemeente Venlo liggen twee beschermde dorpsgezichten: Kloosterdorp Steyl en een deel van de Ronckenstein. In de gemeentelijk Erfgoedverordening Venlo van 2021 is voor al deze typen erfgoed vastgelegd wat de gemeente Venlo hiermee beoogt en hoe processen ten aanzien van aanvragen, aanwijzingen, wijzigingen en bescherming gereguleerd worden.⁹

De realisatie van het erfgoedbeleid is geen exclusieve gemeentelijke aangelegenheid. Het beleid zet in op het betrekken van burgers om het erfgoedbeleid te realiseren. Dit betekent dat de gemeente niet alles zelf op zich neemt en dus, bij de realisatie van het beleid, een zekere verwachting heeft ten aanzien van de bijdrage van burgers, bedrijven en organisaties. Zij dienen (mede) initiatief te nemen. De gemeente ziet daarbij vier rollen voor zichzelf weggelegd:

1. Basis. De gemeente beschikt vanuit haar wettelijk taak over veel kennis en gegevens over het erfgoed. Het is van belang dat informatie over het Venlose erfgoed breed beschikbaar is, zodat burgers hiervan kennis kunnen nemen en er hun voordeel mee kunnen doen. De gemeente gaat de aanwezige kennis en informatie, ook vanuit de wettelijke taak, (digitaal en analoog) ontsluiten en voor iedereen toegankelijk maken. Daarnaast neemt de gemeente vanuit de wettelijke taak maatregelen om het erfgoed te beschermen.
2. Stimuleren. De gemeente stimuleert, brengt spelers bij elkaar en lokt initiatieven uit, zonder zelf achter het stuur te gaan zitten. Dit doet de gemeente op basis van heldere keuzes (locaties, gebieden, thema's en verhaallijnen). De gemeente brengt niet altijd geld in, maar levert vooral kennis, diensten en informatie. Creativiteit van de burgers en ondernemerschap van bedrijven en organisaties zijn bepalend voor het resultaat.
3. Faciliteren. Er is behoefte aan een communicerende en faciliterende gemeente. De rol van de gemeente zal met name gericht zijn op de voortgang en de procedure, vanuit vooraf gestelde kaders en randvoorwaarden. Burgers, bedrijven en organisaties hebben zelf een grotere verantwoordelijkheid ten aanzien van het proces en het organiseren van financiën.
4. Voorkomen. Van de gemeente wordt een actieve rol verwacht bij het al dan niet bewust nalatig handelen als het om erfgoed gaat. Verval en verlies van erfgoed is ongewenst, niet alleen voor de gemeente maar ook voor de burgers, bedrijven en organisaties in de stad. De gemeente draagt verantwoordelijkheid voor het

⁹ Erfgoedverordening Venlo 2021.

algemeen maatschappelijk belang dat het erfgoed vertegenwoordigt en ziet daarop toe.

Themalijnen

In het maken van de erfgoednota heeft de gemeente samen met burgers, bedrijven en organisaties uit de stad gezocht naar kenmerkende verhaallijnen van Venlo door de jaren heen. Deze verhaallijnen zijn vervolgens omgezet in zes thema's. Deze thema's vormen de leidraad voor de beleidskeuzes en de rolverdeling voor de periode 2017-2025. De speerpunten van elk thema zijn hieronder weergegeven.

1. Ambacht, industrie en arbeid. In dit thema neemt de gemeente Venlo voornamelijk een stimulerende rol aan. Zo is de gemeente van plan om het Océ-erfgoed binnen de opgave van Venlo-Noord in te passen. Daarnaast is de gemeente van plan om, in overleg met eigenaren, een schoorsteenstrategie te ontwikkelen. Hierbij zet de gemeente in op instandhouding en het behouden van functies. Ten slotte wil de gemeente Venlo de benutting van industrieel erfgoed faciliteren. Hierbij wordt er samen met eigenaren gezocht naar mogelijkheden. De focus ligt op het industrieel erfgoed in Tegelen, Belfeld en Kloosterdorp Steyl.
2. Reizen, handel en vervoer. De gemeente heeft de basistaak om het erfgoed in Arcen te inventariseren en maatregelen in te voeren voor de bescherming hiervan. Daarnaast behoort de gemeente de bouwkundige toestand en de restauratiebehoefte van middeleeuws Venlo in beeld te brengen. Hierbij stimuleert de gemeente 'Wonen boven Winkels' en andere projecten die passen bij betere benutting van erfgoed. Om het project 'Wonen boven Winkels' te realiseren zet de gemeente Venlo in op koppelsubsidie, waarbij de provincie Limburg een investering doet bovenop de investering van de gemeente. De gemeente Venlo stimuleert ook het zichtbaar en beleefbaar maken van de historische betekenis van de Maas en de handelsroutes. Dit geldt met name voor het stedelijk centrum. Tenslotte faciliteert de gemeente ook initiatieven die bijdragen aan behoud door de ontwikkeling en transformatie van handelshuizen in Steyl.
3. Boeren, tuinders en landbouwers. De gemeente Venlo neemt het onderzoek van de Stichting Erfgoed Venlo als uitgangspunt voor een brede inventarisatie ter bescherming van glastuinbouwerfgoed. Verder worden initiatiefnemers gestimuleerd om de betekenis van de glastuinbouw op een attractieve manier zichtbaar en beleefbaar te maken binnen de ruimtelijke opgave van 't Ven-Oost. Daarnaast stimuleert de gemeente behoud door ontwikkeling van agrarische complexen en wordt met eigenaren actief naar mogelijkheden gezocht.
4. Geloof, hoop en liefde. De gemeente faciliteert behoud door ontwikkeling en transformatie van Kloosterdorp Steyl en blijft met de stakeholders en de provincie actief op zoek naar mogelijkheden. Daarnaast heeft de gemeente enkele basistaken. Zo ontwikkelt de gemeente in samenspraak met bisdom, parochies en andere stakeholders een visie op kerken. Er worden hierbij scherpe keuzes gemaakt ten aanzien van behoud, ontwikkeling, transformatie en sloop. De gemeente

neemt ook de inventarisatie van de begraafplaatsen uit 2005 als uitgangspunt voor bescherming van waardevol erfgoed. Deze lijst wordt tevens geüpdatet waardoor Arcen-Velden ook opgenomen wordt.

5. Schuilen, versterken en verdedigen. De gemeente heeft als basistaak om een visie op te stellen voor de vesting. Hierbij maakt de gemeente inzichtelijk welke aanpak kansen biedt. Ook Arcen wordt hierin meegenomen. Verder gaat de gemeente het oorlogserfgoed inventariseren, waarderen en beschermen. Hierbij worden initiatieven die de krijgsgeschiedenis van Venlo uitdragen gefaciliteerd.
6. Volksverhalen, sagen en legendes. De gemeente faciliteert initiatieven die bijdragen aan het levend houden van verhalen die verband houden met een specifieke plek en waarbij de kracht van die plek actief wordt benut: het verbinden van plaats en context. Immaterieel erfgoed wordt ingezet om mensen te binden en bezoekers te trekken.

Themalijn overschrijdende plannen

De gemeente stuurt aan op behoud, hergebruik en herontwikkeling van erfgoed. Hierbij ligt prioriteit bij kerken, kloosters en kloosterterreinen. Bij de herbestemming van erfgoed neemt de gemeente één van de volgende vier rollen aan:

1. Wetgever/handhaver: door positief mee te denken met initiatieven voor bestemmingswijziging en procedures te versnellen kan de gemeente bijdragen aan een effectieve herbestemming.
2. Bemiddelaar en aanjager van initiatieven: de gemeente kan via diverse kanalen de kracht van de stad aanboren en de kennis, ervaring, deskundigheid en enthousiasme van bewoners en bedrijven mobiliseren. Bovendien kan de gemeente initiatief nemen om vastgelopen processen los te trekken.
3. Subsidieverstrekker: de gemeente kan subsidies verstrekken, bijvoorbeeld voor het uitvoeren van een haalbaarheidsonderzoek of voor het afdekken van de onrendabele top.
4. Eigenaar/ontwikkelaar: de gemeente kan eigenaar zijn of worden om een monument te behouden. Ze kan dan zelf over gaan tot herbestemming.

Het doel van de gemeente is om monumentaal erfgoed zoveel mogelijk te (her)gebruiken met aandacht voor de landschappelijke inbedding. Dit geldt ook voor het gebruik van de diversiteit van de omgeving. De gemeente gaat beslissen over de versterking van dorpen en kernen. Daarnaast gaat de gemeente samen met provincie Limburg, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en andere partners werk maken van Steyl. Hierbij gaat het om herbestemming en transformatie van leegstaand erfgoed en het faciliteren van toeristisch-educatieve en culturele impulsen. De gemeente wil oude panden namelijk beter in stand kunnen houden door functiemenging.

Een belangrijke doelstelling die in de erfgoednota is vastgelegd is het tegengaan van verkrotting, krimp en verval. Krimp wordt namelijk gezien als een van de oorzaken voor de

leegstand van woningen. Dit leidt op den duur tot verkrotting en verval en daarmee ook tot verlies van erfgoed. Om verkrotting, krimp en verval tegen te gaan stimuleert de gemeente Venlo het wonen boven winkels. Dit houdt in dat de gemeente pandeigenaren stimuleert om niet alleen de begane grond, waar commerciële bedrijven gesitueerd zijn, maar ook bovenverdiepingen te verhuren of te verkopen. Dit vergroot de leefbaarheid van het erfgoed en bestrijdt het verval en de verkrotting van de bovenverdiepingen. Het doel is om, middels wonen boven winkels, een aantrekkelijk vestigingsklimaat te creëren. De gemeente Venlo biedt (vastgoed)ondernemers een tegemoetkoming aan om de situatie voor hen zo rendabeler te maken en hen te stimuleren te investeren in (vervallen) erfgoed. Ter illustratie: bij het bewoonbaar maken van de oude puddingfabriek investeerde de gemeente €45.000,-, waarop de provincie besloot nog eens €350.000,- te investeren, waarna de eigenaar bereid was om een investering te doen van de resterende €800.000,-.

Naast het inzetten op wonen boven winkels investeert de gemeente Venlo ook in de restauratie van het erfgoed. Zo wordt in een samenwerking van de teams Grondbedrijf en Vastgoed, Project- & Procesmanagement en Wonen & Leven (waaronder erfgoed) gewerkt aan een meerjarig restauratieplan voor het stadhuis. In 2022 is er €100.000,- vrijgemaakt voor (voor)onderzoek en planvorming. Daarnaast is er in 2022 besloten tot een voorbereidingskrediet. Dit krediet wordt ingezet voor onderzoek naar zowel de gevel als het interieur van het gebouw. Tevens is de verduurzaming van het monumentale stadhuis een belangrijk uitgangspunt.

In de Visie Stedelijk Centrum 2022 wordt het doel gesteld om het beeld van Venlo als vestigingsstad, (middeleeuwse) handelsstad en naoorlogse stad te verspreiden en te benadrukken.¹⁰ Een concrete invulling van de gemeente Venlo voor deze ambitie is het ontstaan van het lichtconcept 'de Venlose parelketting.' Dit plan maakt deel uit van de Visie Binnenstad 2030. Hierbij worden monumentale, beeldbepalende gebouwen en pleinen (de parels) en de historische en economische hoofdroutes (de ketting) in samenhang verlicht waardoor bezoekers op een logische en aansprekende manier door de stad worden geleid. Het doel is om zo meer bezoekers te trekken naar de binnenstad en om deze bezoekers langer vast te houden.¹¹

Een belangrijke doelstelling in de erfgoednota is het inzetten van erfgoed om de positie en het imago van Venlo te verbeteren. Hierbij dient erfgoed als middel om de stad aantrekkelijker te maken. Hierbij wordt erfgoed gezien als een ideaal middel om de cultuurparticipatie en het samenbrengen van mensen te vergroten. In de Visie Stedelijk Centrum 2012 stelt de gemeente Venlo het plan op om de Frederik Hendrikazerne in te zetten om ruimte te bieden aan grootstedelijke functies met een (eu)regionale uitstraling.¹²

¹⁰ Visie Stedelijk Centrum 2022 – Gemeente Venlo.

¹¹ Visie Binnenstad 2030 – Gemeente Venlo.

¹² Visie Stedelijk Centrum 2022 – Gemeente Venlo

De gemeente Venlo wil in de uitvoering van het erfgoedbeleid sterker (kunnen) rekenen op gedeelde verantwoordelijkheid met betrokken organisaties en burgers. De gemeente gaat zich inzetten om partijen meer in beweging te krijgen, door zelf meer te gaan verbinden en coördineren. Hierbij houdt de gemeente er rekening mee dat burgers de gemeente kunnen attenderen op uitdagingen en voorstellen. Concreet stimuleert de gemeente burgers, bedrijven en instellingen om met initiatieven te komen. Deze initiatieven zal zij vervolgens monitoren. De gemeente Venlo deelt formeel verantwoordelijkheid met de provincie Limburg betreffende de subsidiëring van restauratie- en herbestemmingsprojecten. Deze worden voor religieus en industrieel erfgoed namelijk met steun van de provincie Limburg uitgevoerd.

De gemeente wil verschillende groepen in de samenleving aansturen en stimuleren om hun betrokkenheid met het erfgoed te vergroten en meer verantwoordelijkheid op zich te nemen. De gemeente zet ook bedrijven aan om zich meer bezig te houden met het onderhoud van (leegstaande) panden. Zo moet voorkomen worden dat er verval optreedt en er kostbare restauraties aan te pas moeten komen. De gemeente stuurt ook aan op herbestemming van monumenten door meer marktpartijen te interesseren. Dit moet worden bereikt door vooraf duidelijk informatie bekend te maken en door een helder (ontwikkelings-)perspectief te bieden. Dit kan gedaan worden aan de hand van een transformatiekader.¹³ De gemeente stelt ook transformatiekaders op met eigenaren van monumenten wanneer herbestemming urgent is en de eigenaar hier niet zelf te deskundigheid of middelen voor heeft. Ten slotte ontwikkeld de gemeente ook samen met de stakeholders een 'menukaart' voor duurzaam en energiezuinig erfgoed. Hierbij worden specifieke toepassingen met eenvoudige tips en voorbeelden aangereikt om historische panden energiezuinig te maken.

De gemeente Venlo heeft zich voorgenomen om de Venlose monumentenregister te herijken. Het doel is om ook de (gemeentelijke) monumenten van Arcen en Velden te incorporeren. Onderdeel van deze herijking zijn tevens de monumentale begraafplaatsen. De gemeente Venlo zet in op behoud van monumentale begraafplaatsen en graven. De herijking van het gemeentelijke monumentenregister wordt gebaseerd op de themalijnen uit de erfgoednota en op de cultuurhistorische inventarisatiekaart. Hierbij is het belangrijk dat de differentiatie in het gemeentelijke monumentenregister ook een werkelijke dwarsdoorsnede is van het cultuurhistorische erfgoed.

De gemeente is van plan om de archeologische waarden volwaardig te laten meewegen bij het opstellen van bestemmingsplannen. Eerder heeft de gemeente een inventariserend onderzoek ingesteld naar het archeologisch bodemarchief. Dit heeft geleid tot een archeologische beleidskaart. Voor bescherming van het bodemarchief kunnen

¹³ Transformatiekaders zijn documenten waarin de gemeente Venlo kansrijke uitgangspunten formuleert voor herbestemming of herontwikkeling. Deze transformatiekaders worden vaak op eigen initiatief vanuit de gemeente geformuleerd om (markt-)partijen en eigenaren te interesseren en te stimuleren. Een transformatiekader wordt daarom ook vaak opgestart wanneer er niet genoeg energie in een project zit of wanneer een project het nodig heeft.

verwachtingszones worden aangegeven. Verankerd in het beleid en in de bestemmingsplannen worden deze gebieden dan (voor)beschermd. Op de archeologische beleidskaart heeft de gemeente gebieden met lage, hoge en zeer hoge verwachtingswaarden aangewezen. Hierbij heeft elke categorie een mate van toegestane verstoring. Het college is bevoegd deze beleidskaart te wijzigen. Aan de hand van de beleidskaart wordt het archeologisch erfgoed behalve planologisch ook fysiek beschermd. Er is namelijk een verbod op metaaldetectie in gebieden met “zeer hoge verwachtingen.” Verder is metaaldetectie toegestaan mits er niet dieper dan 30 centimeter gegraven wordt. Vondsten moeten vervolgens worden gemeld, eventueel aan de gemeente. Om deze beschermende redenen zet de gemeente in op het actueel houden van de archeologische beleidskaart.

Bij aanwijzingen gaat de gemeente gebruik maken van de thema's en inventarisatiekaarten uit de erfgoednota om nieuwe monumenten vast te stellen. Hier wordt ook voor het eerst Arcen en Velden in meegenomen. Tevens vormen de thema's en inventarisatiekaarten een beginsel voor de herijking van gemeentelijke monumenten en van het monumentenregister. Bij de aanwijzingsprocedure maakt het college het ontwerpbesluit via de daarvoor bestaande kanalen bekend. De publicatie wordt inclusief een vermelding van mogelijke belanghebbenden verspreid via (sociale) media.

Om structuur aan te brengen in het erfgoedbeleid gaat de gemeente uit van de cultuurhistorische noord-zuidas. Deze as betreft de kern Arcen, het stedelijk centrum (de historische binnenstad inclusief Kazernekwartier) en kloosterdorp Steyl. Buiten deze as zijn er ook nog dertien aangewezen aandachtsgebieden in het buitengebied. De verdeling van de aandacht is gebaseerd op deze as en op de aandachtsgebieden.

5 DE UITVOERING

De Venlose erfgoednota dekt de periode 2017-2025. Hierboven zijn de beleidsdoelen en bijbehorende plannen van de gemeente Venlo benoemd. Hier zal de voortgang nader bestudeerd worden.

Themalijnen

De gemeente heeft in het beleid zes themalijnen opgesteld. De ontwikkeling en resultaten van de projecten en doelen van deze themalijnen zullen hier worden besproken.

1. Ambacht, industrie en arbeid. Het eerste beleidsdoel in het thema ambacht, industrie en handel is het inpassen van het Océ-erfgoed binnen de opgave Venlo-Noord. Dit doel is tot nu toe niet bereikt. De gebouwen op de locatie zijn door Canon verkocht aan een woningcorporatie. Deze corporatie is bezig met herontwikkeling en woningbouw. De gemeente en de corporatie zijn – tot nu toe – niet in staat gebleken samen een erfgoedopgave te creëren. Een tweede beleidsdoel is het ontwikkelen van een schoorsteenstrategie. Inmiddels is een schoorsteen van Wienerberger in Tegelen getransformeerd tot lichtkunstwerk. Het is ook gelukt om de schoorsteen van de chocoladefabriek te behouden en aan te lichten. Daarnaast is een schoorsteen van de paters in Steyl behouden en gerestaureerd door de Stichting Behoud Monumenten Steyl. Op dit moment is er daarnaast contact met de eigenaar van de schoorsteen van Canoy-Herfkens. Binnen de schoorsteenstrategie zijn er dus drie schoorsteenprojecten gerealiseerd. Het derde en laatste doel van dit thema is het faciliteren van behoud en benutting van industrieel erfgoed. Enkele projecten binnen deze opgave zijn inmiddels gerealiseerd. Zo is de sigarenfabriek aan de Roermondseweg in Tegelen blijven staan en wordt deze gerestaureerd en getransformeerd tot acht appartementen. Daarnaast zijn in Tegelen een stijfselfabriek, een smederij en een pottenbakkerij gerestaureerd. Ten slotte zijn in Tegelen ook de smalspoortunnels gerestaureerd of herbestemd.
2. Reizen, handel en vervoer. Als eerste opgave was de gemeente van plan om het historische erfgoed in Arcen te inventariseren en mee te nemen in maatregelen voor bescherming. Hieraan wordt door het cluster erfgoed, ten tijde van het 213a-onderzoek, gewerkt. De inventarisatie is inmiddels afgerond en de actualisering van het monumentenregister is in uitvoering. Een tweede project binnen de themalijn is de restauratiebehoefte van de binnenstad met daarop aansluitend het project 'Wonen boven Winkels.' Binnen dit project zijn verschillende panden aan de Markt en de Parade gerestaureerd en bewoonbaar gemaakt. Op het moment van schrijven lopen er een aantal projecten aan de Gasthuisstraat. Hier worden, in overleg met de eigenaren, appartementen gecreëerd. Daarnaast maakt de gemeente Venlo jaarlijks €200.000,- vrij voor het project 'Wonen boven Winkels.'

Het derde doel van de themalijn is het zichtbaar en beleefbaar maken van de Maas en de historische handelsroutes. In bredere zin heeft de gemeente erfgoed zichtbaar en beleefbaar gemaakt middels de erfgoedroute. Hierin is ook aandacht voor de Maas en de historische handelsroutes. Op het moment van schrijven zijn er vijftientwintig panden die aangesloten zijn, met vijftien panden die binnenkort toegevoegd worden.

3. Boeren, tuinders en landbouwers. Het eerste doel uit deze themalijn is het onderzoek van Stichting Erfgoed Venlo als uitgangspunt nemen voor een brede inventarisatie voor de bescherming van de glastuinbouw. Verder wordt het attractief inzetten en zichtbaar maken van glastuinbouw gestimuleerd. De glastuinbouwinventarisatie is inmiddels afgerond. Deze inventarisatie zal worden meegenomen in de actualisering van het monumentenregister. Daarnaast is er nóg een concreet project uit dit thema naar voren gekomen. Bewoners van 't Ven die betrokken zijn in de buurtvereniging gaan zelf een erfgoedroute opzetten door 't Ven. Deze erfgoedroute loopt door het agrarische erfgoed in 't Ven en informeert dus ook over de glastuinbouw. Een tweede thema in deze themalijn is het inzetten op de ontwikkeling van agrarische objecten. Hierbij is het doel actief met eigenaren op zoek te gaan naar mogelijkheden. Momenteel loopt hiervoor een project in Maalbeek. De boerderij Oud Schonenborg heeft een herbestemming gekregen. Oorspronkelijk was dit pand van de zusters uit Steyl en had het pand geen bestemming. Het is nu door een nieuwe eigenaar gekocht en daarbij zal ook een recreatieve- en woonbestemming worden toegewezen. Momenteel is dit project in ontwikkeling waarbij de boerderij getransformeerd wordt tot B&B met daarbij horec afaciliteiten en een beheerderswoning.
4. Geloof, hoop en liefde. Het eerste doel in deze themalijn is het faciliteren van een ontwikkeling en een transformatie in Steyl. Hierbij wordt er samengewerkt met de provincie, de Rijksdienst Cultureel Erfgoed en andere stakeholders. Steyl wordt omschreven als een 'complexe aangelegenheid' waar al jaren plannen voor zijn. Vanwege de grootte van het project is er ook een aparte projectleider die supervisie heeft over het project Steyl. Tussen de drie overheden wordt er gekeken wie welke bijdrage kan leveren. Complicerend is dat al het vastgoed in Steyl in particulier bezit is. Hierdoor kan de gemeente Venlo feitelijk niets anders doen dan stimuleren en faciliteren. Een tweede doel in deze themalijn is het opzetten van een kerkenvisie samen met het bisdom, de parochies en andere stakeholders. In deze visie worden keuzes gemaakt over behoud, ontwikkeling, transformatie en sloop. Binnen de bestaande capaciteit is het (nog) niet gelukt om tot een integrale visie te komen. Daarom is de gemeente Venlo op projectniveau aan de slag gegaan. Op deze basis is de Sint Josephkerk in Tegelen gesloopt en worden er op het terrein nu seniorenappartementen gebouwd. Enkele kerken zijn herbestemd. Zo is de Lambertuskerk in Blerick een gezondheidscentrum geworden, is de Heilig Hartkerk in Tegelen tot sportschool, de Rochuskerk in Steyl tot museum en de Don Boscokerk in Venlo-Oost tot klimhal herbestemd. Verder worden er op dit moment plannen gemaakt om de Heilig Hartkerk in Venlo en de Onbevlekt Hart van Maria kerk in

Boekend te transformeren tot appartementencomplexen en de Klaaskerk in Venlo-Noord tot zorgcomplex. De ambitie is om in de resterende periode van de beleidsnota tot kerkenvisie te komen. Het derde en laatste doel binnen deze themalijn gaat over de begraafplaatsen. De inventarisatie van begraafplaatsen uit 2005 moet een uitgangspunt gaan vormen voor de bescherming van monumentale begraafplaatsen. De gemeente ontwikkelt een tienjaren-onderhoudsplan dat voorziet in herstel, restauratie en duurzame instandhouding van verschillende begraafplaatsen. Hiervoor wordt een bedrag van €500.000,- uitgetrokken.

5. Schuilen, versterken en verdedigen. Het eerste doel van deze themalijn is het opstellen van een visie voor de vesting. Deze visie is ondertussen wel opgesteld, maar nog niet vastgesteld. Beleidsmatig is besloten dat het cluster erfgoed de vestingvisie niet als separate beleidsnota zal laten vaststellen. Daarom gaat het nu onderdeel uitmaken van een beeldkwaliteitsplan dat gemaakt gaat worden voor de binnenstad. Dit plan moet in 2023 worden op- en vastgesteld. Binnen dit beeldkwaliteitsplan vallen ook andere ambitiedocumenten, waaronder: het verlichtingsplan voor de binnenstad; het vergroenen van de binnenstad en het terugbrengen van historische waterlopen in de binnenstad. Ook het tweede doel van de themalijn zal worden opgenomen in het beeldkwaliteitsplan. Dit betreft het inventariseren, waarderen en beschermen van het oorlogserfgoed. Deze themalijn (Oorlogserfgoed) heeft overigens betrekking op het gehele grondgebied van de gemeente Venlo.
6. Volksverhalen, sagen en legendes. In dit thema staat het immateriële erfgoed centraal. De gemeente wilt initiatieven ondersteunen die bijdragen aan het levend houden van verhalen die verband houden met een specifieke plek en waarbij de kracht van die plek actief wordt benut: het verbinden van plaats en context. Daarnaast is er nog een speerpuntroute voor archeologie. In dit initiatief van de provincie worden er locaties uitgelicht die van historisch-archeologisch belang zijn. De gemeente Venlo heeft op dit moment drie speerpunten gerealiseerd.

Themalijn overschrijdende plannen

In de Visie Stedelijk Centrum 2022 is de doelstelling opgenomen om het beeld van Venlo als vestingstad, (middeleeuwse) handelsstad en naoorlogse stad te verspreiden en te benadrukken.¹⁴ Ook dit behoort tot het beeldkwaliteitsplan en krijgt dus uitvoering in 2023. Hier hebben nog geen grote projecten uitwerking in gevonden.

De gemeente Venlo wil ruimte bieden aan grootstedelijke functies ten behoeve van een (eu)regionale uitstraling. Hiervoor is onder andere het Kazerneterrein aangewezen. De bestemming voor dit terrein is de afgelopen jaren voortdurend onderwerp van discussie geweest en continu veranderd. Op dit moment is het gebied aangewezen als woongebied, maar er heeft nog geen concrete realisatie plaatsgevonden. Bij alle opvolgende plannen is het uitgangspunt geweest om bestaande monumenten op het terrein te behouden en het fort zichtbaar te maken. De vestinggeschiedenis en het behoud van de Rijksmonumenten gaan binnen het huidige plan vorm krijgen. Het gaat om een grote bebouwingsdichtheid: waar er eerst gesproken werd van 450 nieuwe woningen is de gemeente nu van plan 750 woningen te realiseren.

In 2022 is er €100.000,- en €500.000,- gereserveerd voor vooronderzoeken naar de restauratiebehoefte van het stadhuis. Deze vooronderzoeken lopen momenteel. Er wordt onderzoek uitgevoerd naar: de renovatiebehoefte van de buitenschil van het gebouw, de renovatie- of restauratiebehoefte van het goudleerbehang en naar de verduurzaamingsmaatregelen die nodig zijn om het gebouw optimaal te maken. Op basis van

¹⁴ Visie Stedelijk Centrum 2022 – Gemeente Venlo.

deze vooronderzoeken wordt er in 2023 een voorstel gedaan aan het college met daarin de restauratie- en renovatiebehoeften van het stadhuis en de bijbehorende kosten.

In de erfgoednota wordt sterk ingezet op het meer en beter betrekken van burgers. Hierbij is de wens dat burgers meer initiatieven zelf in ontwikkeling nemen. Het zijn met name de erfgoedverenigingen en heemkondeclubs uit de diverse stadsdelen die met ideeën en voorstellen komen. Dit heeft onder andere uitwerking gevonden in de erfgoedroute die de buurtvereniging van 't Ven wilt opzetten. Daarnaast heeft de Stichting Erfgoed Venlo aandacht gevestigd op een pand uit 1900 waar de gevel vroeger in jugendstijl geschilderd zou zijn. De stichting heeft vervolgens de eigenaar en de gemeente verzocht om hier geld in te investeren. Daarbovenop heeft de stichting zelf aan fondsenverwerving gedaan. Dit leidde ertoe dat een onderzoek naar de oorspronkelijke gevel is gestart. In een ander project heeft de heemkundevereniging in Tegelen het oudste oorlogsmonument uit 1940 uitgebreid. Ook hebben ze het monument van de gesloopte fabriek 'De Globe' teruggeplaatst op de oorspronkelijke plek. Tenslotte is de heemkundeclub in Arcen in samenspraak met de gemeente bezig met een voorstel voor het verspreiden van erfgoedinformatie.

De gemeente Venlo probeert eigenaren te interesseren in erfgoedprojecten door zelf meer betrokken te zijn en door onder andere transformatiekaders op te stellen. Zo heeft de gemeente Venlo een gevelverbeteringsplan gemaakt voor de Gasthuisstraat om eigenaren te prikkelen en stimuleren. Ook is er een transformatiekader opgesteld voor herbestemming van het Museum van Bommel van Dam in het voormalige postkantoor aan de Keulsepoort. Vaak initieert het cluster erfgoed deze transformatiekaders in samenspraak met de ontwikkelende partij, wanneer zij het idee hebben dat een project het nodig heeft.

Het ontwikkelen van een menukaart om duurzaamheid in erfgoed te promoten is nog niet voltooid. Daarvoor ontbrak binnen het cluster erfgoed de benodigde capaciteit. Veel informatie voor eigenaren is ondertussen beschikbaar via de websites van de Rijksdienst Cultureel Erfgoed, het restauratiefonds en monumenten.nl. Gezien de actuele vraagstukken rond verduurzaming van monumenten is de gemeente Venlo nog steeds van plan met dit thema aan de slag te gaan. Ter discussie staat nog de keuze voor de wijze waarop, i.c. een menukaart of door middel van een ander type informatiepunt.

Het aanwijsbeleid van de gemeente Venlo verkeert op het moment van schrijven nog in de opstartfase. Voorafgaand aan het opstellen van de erfgoednota, werd iedereen die geïnteresseerd was of belang had bij het erfgoedbeleid uitgenodigd voor verschillende bijeenkomsten om een bijdrage te leveren. Dit betrof zowel grote voorstanders van een erfgoedbeleid als particulieren of organisaties die hier meer moeite mee hadden.

De archeologische beleidskaart wordt periodiek geactualiseerd. Aangezien de gemeente Venlo continu meer informatie verwerft over het bodemarchief, is het noodzakelijk om de

beleidskaart actueel te houden. De laatste bijstelling van de archeologische beleidskaart heeft in 2021 plaatsgevonden.

In de uitvoering van het erfgoedbeleid heeft het cluster erfgoed wettelijk de taak om de Adviescommissie Welstand en Erfgoed om advies te vragen. In de Erfgoedwet is namelijk vastgelegd dat de gemeente zich laat adviseren over aanwijzingen, aanvragen tot wijzigingen, aanvragen van vergunningen, restauratie, ontwikkeling van bestemmingsplannen en het gemeentelijk monumentenbeleid in algemene zin. Eén persoon uit het cluster erfgoed woont vergaderingen van de Adviescommissie Welstand en Erfgoed en is belast met het verstrekken van préadvies aan de commissie. De Adviescommissie Welstand en Erfgoed dient als waarborging dat er niet alleen besluiten in gemeentebelang worden genomen, maar dat deze besluiten ook objectief zijn.

In september 2022 is er (door het college) een besluit genomen over het aanpassen van het monumentenregister. Concreet betekent dit dat het cluster erfgoed in 2022 en 2023 tweehonderd nieuwe monumenten aan gaat wijzen. Daarnaast zullen er vijftig monumenten van de lijst verdwijnen. Een eerste aanpassing, inclusief erfgoed uit Arcen, wordt ultimo 2022 voorgelegd (aan het college).

6 MONITORING EN RESULTATEN

Bij de bepaling van de bestuurlijk vastgelegde beleidsdoelen zijn geen concrete prestatie- of outcome-indicatoren opgesteld die aangeven of en wanneer een beleidsdoel succesvol is uitgevoerd of gerealiseerd. Om toch grip te hebben is er besloten om indicatoren op te nemen in de jaarlijkse teamplannen van het team Wonen & Leven. Het gaat hier dus om indicatoren die op outputbasis zijn opgesteld.

In de betreffende beleidsplannen wordt niet aangegeven hoe de monitoring en evaluatie van diverse beleidsdoelstellingen en projecten plaats zal vinden. Er heeft geen frequente rapportage of overleg plaats gevonden met de gemeenteraad of met het college van B&W over de voortgang van de beleidsdoelen. De betreffende medewerkers geven aan dat zij deze rapportagemomenten niet houden wegens tijdgebrek. Wel wordt de raad via Raadsinformatiebrieven geïnformeerd over de voortgang van de aanwijsprocedure.

Aangezien er geen indicatoren en evaluatiemomenten door het college en de raad zijn vastgesteld, laten zich op basis van het vastgestelde beleid de volgende doelen destilleren:

- De gemeente Venlo wil het erfgoed inzetten om de positie en het imago van Venlo te verbeteren.
- Middels erfgoed wil de gemeente Venlo het beeld van Venlo als vestigingsstad, (middeleeuwse) handelsstad en naoorlogse stad verspreiden en benadrukken.
- De gemeente Venlo wil inzetten op het zichtbaarder maken van het erfgoed.
- De gemeente Venlo wilt het erfgoed gebruiken om de cultuurparticipatie en het samenbrengen van mensen te vergroten.
- De gemeente Venlo wil monumentaal erfgoed zoveel mogelijk (her)gebruiken met daarbij aandacht voor de landschappelijke inbedding.
- De gemeente Venlo wil oude panden beter in stand houden door functiemenging.
- Middels erfgoed wil de gemeente Venlo bijdragen aan de voorzieningenstructuur.
- De gemeente Venlo wil het erfgoed inzetten om verkrotting, krimp en verval tegen te gaan.
- Middels erfgoed wenst de gemeente Venlo een aantrekkelijk vestigingsklimaat te creëren.
- De gemeente Venlo wil inzetten op het verduurzamen van erfgoed.
- De gemeente wil organisaties en burgers sterker aansturen en stimuleren om hun betrokkenheid met het erfgoed te vergroten en meer verantwoordelijkheid op zich te nemen.
- De gemeente wil archeologische waarden beter mee laten wegen bij het opstellen van bestemmingsplannen.

7 DOELTREFFENDHEID

Om de doeltreffendheid van het erfgoedbeleid te bepalen, is beoordeeld of de in de beleidsplannen opgenomen doelen daadwerkelijk zijn uitgevoerd. In principe dient de doeltreffendheid van het erfgoedbeleid aan de hand van de vastgestelde indicatoren geëvalueerd te worden. Eerder is echter al vastgesteld dat er in de beleidsdoelen geen indicatoren zijn opgesteld. Vandaar dat er in het vorige hoofdstuk een aantal doelen is gedestilleerd. Om de doeltreffendheid van het beleid te beoordelen, zal beoordeeld worden of het aannemelijk is dat deze gedestilleerde doelen haalbaar zijn binnen het vastgestelde budget en de bestaande capaciteiten.

Het cluster erfgoed heeft in 2022 €375.000,- ter beschikking. Van dit bedrag is €50.000,- gereserveerd voor eigenaren van gemeentelijke monumenten. Zij kunnen eens in de vijf jaar bij de gemeente Venlo een bedrag aanvragen voor onderhoud en restauratie. Daarnaast gaat €125.000,- van het budget uit naar plannen waarbij de gemeente inzet op een koppelsubsidie vanuit de provincie. De resterende €200.000,- wordt beschikbaar gesteld voor 'Wonen boven Winkels.' Het cluster erfgoed geeft uitvoering aan deze bestedingen. Het cluster bestaat uit drie beleidsadviseurs, één beleidsmedewerker en één (deeltijd) beleidsondersteuner. In totaal worden er dus vijf medewerkers (drie parttime, twee fulltime) ingezet op het erfgoedbeleid.

Door structureel een groot deel van het budget vrij te maken voor het 'Wonen boven Winkels' project, is het aannemelijk dat de gemeente Venlo een redelijk aantal doelen zal behalen. Met 'Wonen boven Winkels' zet de gemeente Venlo effectief in op het tegengaan van verkrotting, krimp en verval. Hierdoor is er meer (be-)leefbaarheid en woongelegenheden, met name in de binnenstad. De inzet op grotere leefbaarheid en woongelegenheden leidt er automatisch toe dat de zichtbaarheid van het erfgoed groeit en dat er ook wordt ingezet op het verbeteren van de positie van Venlo. Het specifiek benadrukken van het beeld van Venlo als vestingstad, (middeleeuwse) handelsstad en naoorlogse stad zal verankerd worden in het beoogde beeldkwaliteitsplan. Hier wordt nu al in diverse deelprojecten en doelen uit de erfgoednota aandacht aan besteed.

Voor succes van het 'Wonen boven Winkels' project is de gemeente wel afhankelijk van de bereidheid van eigenaren en bedrijven. De gemeente kan hen verleiden met een bijdrage en een kans op koppelsubsidie, maar zonder medewerking van de eigenaren en bedrijven is het lastig om deze doelen te realiseren. De haalbaarheid van de bovengenoemde doelen heeft de gemeente dus niet geheel in eigen hand.

Het is aannemelijk dat de gemeente Venlo in staat is om het erfgoed zoveel mogelijk te (her)gebruiken met aandacht voor de landschappelijke inbedding. Dit hergebruik stimuleert verder het in stand houden van oude panden door functiemenging. Veel

erfgoedprojecten waar de gemeente Venlo tijd en aandacht aan besteed, geven invulling aan de doelstelling het erfgoed her te gebruiken. Functiemenging van oude panden zorgt er voor dat het erfgoed bijdraagt aan een grotere voorzieningenstructuur waarbij aandacht is voor cultuurparticipatie en het samenbrengen van mensen.

De gemeente Venlo is in staat om binnen de bestaande capaciteiten en budgetten de archeologische waarden effectief mee te laten wegen bij het opstellen van bestemmingsplannen.

Het is deels aannemelijk dat de gemeente Venlo in staat is om organisaties en burgers sterker aan te sturen en te stimuleren om hun betrokkenheid met het erfgoed te vergroten en meer verantwoordelijkheid op zich te nemen. De afhankelijkheid van het enthousiasme van burgers en organisaties kan de haalbaarheid van de doelstelling beïnvloeden.

8 DOELMATIGHEID

De doelmatigheid van het Venlose (erfgoed)beleid is in oktober 2020 in een benchmarkonderzoek door Berenschot getoetst.¹⁵ Er is sprake van een doelmatig beleid wanneer de ingezette middelen zich redelijkerwijs verhouden tot de resultaten en beleidsprestaties. In het onderzoek van Berenschot is het volgende naar voren gekomen:

De gemeente Venlo besteedt, in vergelijking met andere gemeenten met een vergelijkbare infrastructuur, €175.000,- minder aan erfgoed. Dit komt neer op een afwijking van 35% ten opzichte van het gemiddelde. De lagere besteding valt te verklaren uit het relatief lage aantal monumenten in de gemeente Venlo ten opzichte van de referentiegemeenten. Gemiddeld heeft de gemeente Venlo 20% minder gemeentelijke monumenten en 35% minder rijksmonumenten. Dit kleinere aantal monumenten lijkt daarmee in lijn met de lagere kosten voor erfgoed.

Er is wel een hogere inzet op archeologie. Uit de benchmark kwam naar voren dat 50% van de gemeenten uit de referentiegroep formatie op de loonlijst heeft staan met betrekking tot archeologie. Niet bekend is om hoeveel fte per gemeente dit gaat. In het rapport is het gelukt om voor twee gemeenten uit de begroting te achterhalen dat ze externe kosten hebben begroot voor archeologie. Dit zou gaan om ongeveer 0,5 tot 1 fte. De gemeente Venlo zette 1,5 fte in op archeologie. De gemeente is het bevoegd gezag als het gaat om het vaststellen van het type archeologisch onderzoek, het begeleiden van archeologisch onderzoek, het beoordelen/accorderen van archeologisch onderzoek en het vrijgeven van archeologische onderzoeksterreinen.

Op het moment van onderzoek was de formatie toereikend om de ambities uit te kunnen voeren op het gebied van cultureel erfgoed. Wanneer er op (korte) termijn meer panden gerestaureerd zouden worden, bleek dat dit meer inzet vraagt dan op dat moment beschikbaar was. Als voorbeeld van werkzaamheden worden extra administratieve ondersteuning in de uitvoering en 'subsidiehunters' die zich bezighouden met het verwerven van subsidies om dergelijke projecten uit te kunnen voeren genoemd. Dit beeld is nog steeds actueel. Wel is er inmiddels (tijdelijk) extra administratieve/beleidssteuning.

¹⁵ Verdieping formatiescan gemeente Venlo – Berenschot.

9 CONCLUSIES

1. Er is een door de gemeenteraad vastgesteld erfgoedbeleid. Dit beleid komt tot uitdrukking in de erfgoedverordeningen van 2010 en 2021 en in de erfgoednota "Venlo maakt van erfgoed erfgoed." De erfgoeddoelen zijn geformuleerd in het beleid. In het behalen van de beleidsdoelen zijn enkel indicatoren opgesteld op jaarlijkse outputbasis en niet voor de gehele beleidsperiode.
2. Het erfgoedbeleid is effectief vertaald naar de uitvoering en de organisatie. De zes opgestelde themalijnen zijn navolgbaar in het stroomlijnen van de uitvoering van de opgestelde beleidsdoelen. Dit wordt door externe partijen ook zo ervaren. Externe partijen geven aan soms moeite te hebben met de in hun ogen soms 'uiteenlopende' belangen van de verschillende betrokken organisatie-eenheden van de gemeente Venlo. De samenwerking met het cluster erfgoed zelf wordt altijd als prettig ervaren.
3. Het erfgoedbeleid is voldoende toegespitst op alle aspecten van het erfgoed. De gemeente Venlo zet in op een grote diversiteit aan erfgoed uit alle beschikbare periodes.
4. Het monumentenregister en de erfgoedkaarten zijn actueel en effectief. De meest recente update vond plaats in 2021.
5. De gemeente Venlo lijkt op het gebied van erfgoed klaar voor de invoering van de nieuwe Omgevingswet op 1 januari 2024. De enige geuite zorg betreft het functioneren van het Digitaal Systeem Omgevingswet. Dit ligt echter buiten de macht van de gemeente Venlo.
6. Er is sprake van een goede ondersteuning aan erfgoedeigenaren. De gemeente Venlo hecht veel waarde aan overleggen met en het stimuleren van erfgoedeigenaren. Erfgoedeigenaren kunnen met vragen of bij problemen terecht bij de gemeente. De gemeente zet ook redelijk effectief in op informatieondersteuning. Momenteel is er, gezien de hoge energieprijzen, meer behoefte aan informatie over energie en erfgoed en de verduurzaming van erfgoed.
7. De gemeente is effectief in het herbestemmen en in hergebruiken van monumentaal erfgoed. Hergebruik en herbestemming staan regelmatig centraal bij erfgoedprojecten. De gemeente Venlo maakt goede overwegingen in het wel of niet hergebruiken en herbestemmen van monumenten. Bij herbestemming en hergebruik is de gemeente wel afhankelijk van de samenwerkingsbereidheid van eigenaren indien de gemeente het monument niet zelf in bezit heeft.
8. De door de gemeente Venlo ingezette middelen staan in redelijke verhouding tot de beleidsmatige opgave. De beschikbare middelen staan in verhouding met de beschikbare capaciteiten en de werkhoeveelheid.

10 AANBEVELINGEN

1. Stel indicatoren op bij het vaststellen van het erfgoedbeleid om deze meetbaar te maken.
2. Maak externe partijen op voorhand meer bewust van de interne structuur van de gemeente Venlo. Wijs op verschillende zienswijzen die betrokken afdelingen kunnen hebben. Probeer zelf zo veel mogelijk te stroomlijnen met andere betrokken afdelingen. Houdt u aan de in het organisatiebesluit vastgestelde rollen en stem daarop de interne afstemming af.
3. Geen aanbeveling.
4. Geen aanbeveling.
5. Geen aanbeveling.
6. Zie er op toe dat de menukaart voor duurzaam en energiezuinig erfgoed uitvoering vindt in 2023. Op den duur zorgt dit voor verlichting van de capaciteiten die effectiever op ander erfgoedbeleid ingezet kan worden.
7. Maak in de ambitie ruimte voor scenario's waarbij de monumenteigenaar niet mee wil werken.
8. Geen aanbeveling.

11 ONDERZOCHE DOCUMENTATIE

Bouwverordening Venlo.

Coalitieprogramma Venlo 2014-2018.

Coalitieakkoord Venlo 2018-2022.

Coalitieakkoord Venlo 2022-2026.

Erfgoednota: Venlo maakt van erfgoed erfgoed! 2017-2015.

Erfgoedverordening Venlo 2010.

Erfgoedverordening Venlo 2021.

Erfgoedwet.

Gemeentewet.

Monumentenwet.

Omgevingswet.

Plan Binnenstad Venlo 2030.

Programmabegroting 2019-2022.

Programmabegroting 2020-2023.

Programmabegroting 2021-2024.

Programmabegroting 2022-2025.

Provinciaal Omgevingsplan Limburg (POL2014).

Ruimtelijke structuurvisie Venlo.

Strategische Visie Venlo 2030.

Strategische Visie Venlo 2040.

Verdieping formatiescan gemeente Venlo – Berenschot.

Visie Stedelijk Centrum 2012.

Visie Stedelijk Centrum 2022.

Wet algemene bepalingen omgevingsrecht.

12 GEÏNTERVIEWDE PERSONEN

Programmamanager Leefbaar Venlo (21-07-2022)

Programmamanager Centrumstad Venlo (25-07-2022)

Hoofd Wonen en Leven Venlo (28-07-2022)

Wethouder Wonen, Ruimtelijke Ordening en Sport Venlo (01-08-2022)

Architect (04-08-2022)

Vastgoedeigenaar- en ondernemer (11-08-2022)

Directeur Beheer Vereniging Hendrick de Keyser (31-08-2022)

Directeur Woningcorporatie (10-10-2022)

Projectleider (10-10-2022)

Beleidsadviseur Erfgoed (13-10-2022 & 20-10-2022)

